

“Kimseyi öldürmeyin, yere ateş edin!”

Atilla Özsever ile söyleşi

Aşağıda 15-16 Haziran günlerinde kendini devlet güçlerinin arasında görevli bulan bir işçi sınıfı dostu ve devrimci ile bir mülakat okuyacaksınız.

Atilla Özsever, askeri öğrenciliğinden itibaren devrimci görüşlere ilgi duymuş, subay çıktıktan sonra kendini 15-16 Haziran olaylarının en hassas noktalarında bulmuş, daha sonra Mahir Çayan ve arkadaşlarının Maltepe Cezaevi'nden kaçışına yardımcı olmakla suçlanmış, THKP-C davalarından yargılanmış bir sosyalisttir. 1974 affı ile haptisten çıktıktan sonra bir süre gazeteci olarak İsmail Cem dönemi TRT'sinde ve sendika uzmanı olarak Yol-İş'te çalışmıştır. Daha sonra çalışma ilişkileri alanında, açıkça işçilerin haklarını savunan ender gazetecilerden biri olarak, başta *Milliyet* gazetesi olmak üzere çeşitli gazetelerde çalışmış, iktisat doktorasını tamamladıktan sonra ise yaklaşık 15 yıl boyunca üniversite öğretim üyeliği yapmıştır. Atilla Özsever halen anılarını yazmakta, kitabı 12 Mart'ın 50. yılına yetiştirmeye çalışmaktadır.

Devrimci Marksizm: 1970'te teğmen rütbesiyle Kartal Maltepe 2. Zırhlı Tugay'da görevliydim. Tam 15 Haziran günü piyade takım komutanı görevinizi devralmıştınız. Bu konum sizi kaçınılmaz olarak 15-16 Haziran olaylarında görev yapmak zorunda bırakmıştı. Daha sonra bir sosyalist olarak hem çalışma ilişkilerinde uzman bir gazeteci, hem bir sendika eğiticisi, hem de iktisat alanında üniversite öğretim üyesi sıfatıyla işçi sınıfının çıkarlarını savunan bir sosyalist olarak tanıdığım toplum sizi. Dolayısıyla, bir bakıma barikatların iki yanında da bulundunuz. Bu sizin tanıklığınıza özel bir önem kazandırıyor. Bu

durumun dikkat çekmemesi mümkün değildi. Dolayısıyla sizinle 15-16 Haziran konusunda çok çeşitli sol yayın organlarında görüşmeler yapıldı, çeşitli panellere davet edildiniz, bu konularda çeşitli yazılar yazdınız. Buralarda çok değerli bilgiler verdiniz dünyaya işçi sınıfı açısından bakanlara. O günlerde yaşadığımız somut deneyimi ve bu deneyimden çıkardığınız sonuçları bizimle de bir kez daha paylaştığınız için teşekkür ederiz. Ama bir teori dergisi olarak bizim size bazısı genel, bazısı dolaysız deneyimin ötesine doğru bir derinleştirme içeren sorularımız da olacak. Amacımız büyük toplumsal olayların yaşanış dinamiği konusunda hepimizin bilgilerini derinleştirmek. Önce genel bir soruyla başlayalım. Siz çeşitli açıklamalarınızda 15-16 Haziran olaylarında işçilerin “Ordu işçi el ele!” sloganını zaman zaman attığına değindikten sonra bunu 27 Mayıs’tan sonra işçi sınıfının bir dizi hak elde etmesinden dolayı askere duyulan sevgiyle açıklıyorsunuz. Bundan başka faktörler de rol oynamış olabilir mi? O dönem solda cuntacılığa duyulan sempati DİSK yönetimindeki bazı unsurlar aracılığıyla tabana da yansımış olabilir mi? Ya da bu tür örgütlü unsurların epeyce kendiliğinden gelişen olaylar sırasında kitleyi bu slogana kazanmak için bilinçli bir politika izlemiş olması olasılığı var mı?

Atilla Özsever: Öncelikle şahsımla ilgili yaptığınız değerlendirme için teşekkür ederim. 1968 yılında Kartal Maltepe’deki 2. Zırhlı Tugay 1. Mekanize Piyade Taburu 1. Bölük Takım Komutanlığı’na atandım. Bölük komutanının Doğu Anadolu bölgesine tayini üzerine 15-16 Haziran 1970 olayları öncesinde bölüğü devir teslim alıyordum.

15 Haziran 1970 günü Kartal’daki Haymak fabrikasının işçilerce işgali üzerine bölüğümüzün oraya intikal etmesi emredildi. Fabrika, zamanın Başbakanı Süleyman Demirel’in kardeşi Şevket Demirel’in ortağı olduğu bir fabrikaydı. İşyerinin işgalinin yanı sıra işçilerin geri kalan kısmı ve başka fabrikalardan gelen işçiler, çevrede ve fabrikanın yanından geçen Ankara asfaltı (şimdiki E-5 karayolu) üzerinde toplanmışlardı.

Bizim bölük zırhlı personel taşıyıcılarla (kariyerlerle) oraya intikal ederken, işçiler bizleri alkışlıyorlardı, hatırladığım kadarı ile “ordu-işçi el ele”, “Demirel istifa”, “ordu-millet el ele” şeklinde sloganlar atıyorlardı. Bu tür sloganların orduya duyulan sempatiden kaynaklanmış olabileceğini düşünmüştüm. Çünkü 27 Mayıs 1960 darbesi sonrasında kabul edilen 1961 Anayasası ile işçilere bir takım sosyal ve sendikal haklar sağlanmıştı.

Sorunuzda ifade ettiğiniz biçimde DİSK yönetimindeki bazı unsurların sol cuntaya duyduğu sempatiden ötürü işçi tabanını bu yönde etkilemiş olup olmadığı konusunda bir bilgiye sahip değilim. O döneme ilişkin fotoğraflar incelendiğinde, “ordu-işçi el ele” şeklinde bir pankarta rastlanıldıysa böyle bir iddia insanın aklına gelebilir. Ancak böyle bir pankartın olup olmadığını hatırlayamıyorum.

Öte yandan bizim bölük, kariyerlerle Haymak fabrikasının etrafını çevirince işçilerin sempatik tavırları değişti. Hatta genç bir delikanlı – işçi ya da Dev-Genç’li öğrenci olabilir – çevik bir hareketle benim kariyerin üstüne fırladı, göğsünü açarak “Vuracaksan vur beni” diye bağırdı. Ben de kendisine “Sizin gibi düşünüyorum ama görev icabı buradayız, bir çatışma çıkmasını istemiyoruz” diyerek sakinleştirip

kariyerden aşağıya inmesini sağladım.

Hatırlamaya çalıştığım bu olgular ve çerçeve dışında bir yorum yapamayacağım.

DM: Bir demecinizde şöyle diyorsunuz: “Ordu’da işçi eylemleri için hazırlık vardı. Bize manevra mermileriyle birlikte gerçek mermiler de dağıtılmıştı. Birliğin dışında araziye çıkmış ordugâh düzeni kurmuştuk.” Kara Harp Okulu mezunu ve kısa da olsa bir süre subaylık görevi yapmış biri olarak bu söylediklerinizin anlamını askerliğin inceliklerinden pek anlamayacak olan ortalama okur için bir ölçüde açabilir misiniz?

AÖ: Hatırladığım kadarı ile 15 Haziran günü olaylar patlak verince ve ertesi gün de devam edeceği yönünde istihbarat gelince görevlendirilmiş birliklerin hem hakiki, hem de manevra mermisi edinmesi yönünde talimat almıştık.

Nitekim 16 Haziran 1970 günü Bağdat Caddesi’nden gelip Fenerbahçe Stadı önünde toplanan işçilerin Kurbağalı Dere Köprüsü üzerinde kurduğumuz barikadı aşmaması için manevra mermisi kullanılması yönünde emir verilmişti. Bir şekilde durumu oyalayarak manevra mermisi kullanmadık ve işçiler de bizim barikadı aşıp geçmişti. Olaylara ilişkin detayları daha önceki açıklamalarımda izah etmiştim.

Öte yandan ordugâh düzeninden kasıt şudur: 15 Haziran günü Haymak fabrikasındaki olaydan sonra akşamüzeri tekrar kışlaya döndük. Yatma vakti gelince, askerleri normal koğuşlarına göndermedik. Hemen yatakhaneinin yanında “çadırılı ordugâha” geçtik, yani arazide her asker için küçük bir çadır kuruldu, herhangi bir olaya karşı daha kısa sürede hazırlanıp kışlayı terk edebilmek için böyle bir tertibat alınmıştı.

DM: Bir önceki soruyu şöyle derinleştirelim: Ordu genellikle vatandaşa “milli güvenlik” ile ilgilenen, vatani düşmanlara karşı savunan bir kurum olarak tanıtılır. Türk Silahlı Kuvvetleri’nin bir NATO ordusu olarak “iç düşman” peşinde epeyce hassas ve bağınaz faaliyetler yürütmüş olduğu doğrudur. Sıkıyönetim döneminde “anarşistler”e (12 Mart) ya da “komünistler”e (12 Eylül) karşı ordunun boylu boyunca mücadeleye koşulduğu elbette sıradan

vatandaşın da bilgisi dâhilindedir. Ama 15-16 Haziran'ın sıradan işçilerin bir eylemi olacağını, mesela bir Dev-Genç eylemi olarak düzenlenmediğini ordu istihbaratının bilmemesi düşünülemez. Büyük kitleleri hedef alan bu tür emirler gelirken, bu tür düzenlemeler yapılırken subaylara ve subaylar aracılığıyla erlere verilen talimatlar nasıl gerekçelendirilir? Yani işçiye karşı “ordugâh düzeni kurma”nın resmi gerekçesi nedir?

AÖ: Yukarıdaki soruda “ordugâh düzeni” kavramını anlatmaya çalıştım. Daha doğrusu bu kavramı “çadırılı ordugâh” şeklinde kullanmıştım. Askeri birlikler, özellikle Eylül ayında “sonbahar tatbikatı” adı verilen bir askeri eğitime çıkarlar. Yani “çadırılı ordugâha” geçilir, daha önceden mevcut olan yerleşik askeri birliğin dışında, o bölgeye yakın bir yerde araziye gidilir. Orada çadırlar kurulur, askeri araçlar mevzilendirilir.

Üst komutanlıktan gelen emirler çerçevesinde çeşitli tatbikatlar ve atışlar yapılır. Bir anlamda birlikler, gerektiğinde hakiki mermilerle askeri eğitim ve muharebe provaları yaparlar. Bu durum, dış güçlerin bir işgaline, vatan savunmasına karşı hazırlık mahiyeti taşır.

Ben 1967 yılında subay çıktıktan sonra bir yıl piyade okulunda eğitim gördüm. Ardından da 1968 yılında kıtaya çıktım. 1972 yılında tutuklanana kadar dört yıllık kıta hizmetim süresince de dört kez sonbahar tatbikatlarına katıldım. Hepsisi de bizim ayarımızda olan “dış düşman” güçlerine karşı askeri eğitim amaçlıydı.

Bildiğim kadarı ile “iç düşman” unsuruna karşı yapılan görevler, daha ziyade “özel kuvvetler”in görev alanına girmektedir.

DM: Bu bağlamda biraz ileri sıçrayacağız. 15 Haziran gecesi, komutan olduğunuz erlere şöyle demişsiniz: “Bu işçiler sendikal hakları için mücadele ediyor, yarın siz de işçi olabilirsiniz. Dolayısıyla yarın da tekrar olaylar olabilir, bizim müdahalemizi isteyebilirler ama biz mümkün olduğu kadar herhangi bir çatışmaya imkân vermeden, sakın bir şekilde olaylara müdahale edelim.” Kısa bir soru: Erlerden herhangi bir olumlu ya da olumsuz tepki aldınız mı?

AÖ: 15 Haziran gecesi yaptığım konuşma sırasında erlerden herhangi bir tepki almadım. Aradan çok uzun yıllar geçtikten sonra, bu yılın Ocak ayında, yani 50 yıl sonra, 2. Zırhlı Tugay'daki birliğimde askerlik yapan Süleyman isimli bir erimden facebook vasıtasıyla bir mesaj aldım. Süleyman, mesajlaşmamız sırasında terhis belgesini imzaladığım nüfus kağıdının resmini de göndermişti. Bunun üzerine kendisine herhangi bir yönlendirme yapmadan “15-16 Haziran olaylarından ne hatırlıyorsun?” diye sordum.

Bana şu yanıtı verdi: “Üst komutanlar ‘vur’ emri verdiğinde siz bize kimseyi vurmamamızı söylediniz. Dediniz ki, ‘yarın siz de bunlar gibi işçi olacaksınız, icabında bunların arasında abileriniz, kardeşleriniz, yakınlarınız olabilir. Kimseyi öldürmeyin, yere ateş edin”.

Aradan 50 yıl geçtikten sonra 15-16 Haziran olaylarıyla ilgili olarak ilk sordüğüm soruda bunu hatırlaması beni gerçekten şaşırttı, bir o kadar da memnun etti. (Bu arkadaşımızın kendisinden izin almadığım için soyadını yazmıyorum.)

DM: İşin bir de başka boyutu var. Yukarıda ordunun sola ve işçi sınıfına karşı kullanıldığı durumlara verdiğimiz örneklerden her ikisi de 15-16 Haziran sonrası. Bu olaylar, deyim yerindeyse Türkiye’de sınıf mücadelelerinde “milattan sonra” gerçekleşmiş olaylar. 15-16 Haziran öncesi bu bakımdan bir ölçüde “masum” bir dönem. Evet, jandarma bölgesinde işçi eylemleri olduğunda “düzen”i askeriye sağlıyor. Evet, 1965’te Zonguldak’ta iki madenci jandarma kurşunuyla öldürülmüş. Ama Zonguldak vakası dışında bunlar yerel kalıyor. Bütün toplumun bilincine topyekûn yerleşmiş, ordunun (Kara Kuvvetleri dâhil!) bir bütün halinde harekete geçirilmiş olduğu büyük olaylar yok. 15-16 Haziran öncesinde ordunun böyle bir hazırlığa girişmiş olması bu bakımdan çok önemli değil mi? Askeri mantık çerçevesinde bakıldığında, istihbaratın da katkısıyla büyük olayların zaten beklenmekte olduğunu göstermiyor mu? Bu, 15-16 Haziran’ın önemini bir bakıma daha da vurgulamıyor mu?

AÖ: Ordunun büyük sivil olaylara karşı o dönemde ciddi bir hazırlık içinde olduğunu zannetmiyorum. Zaten sadece bizim birliğin bulunduğu alanda değil, Avrupa yakasındaki olaylarda da askeri birlik komutanlarının işçilere karşı çok “saldırgan” bir tavır içinde oldukları bilgisini edinmedim. Polislerin tavrına karşı subayların daha serinkanlı ve yatıştırıcı bir rol oynamaya çalıştığı yönünde izlenimler söz konusuydu.

Çünkü ordu içinde genç subaylar olsun, orta kademedeki subaylar olsun, öğrenci olaylarına, işçi olaylarına karşı genelde “negatif” bir tutum içinde değillerdi. Subayların Demirel hükümetine karşı bir antipatisi vardı, o nedenle AP iktidarına yönelik tepkilere, eylemlere, muhalefete sempati ile yaklaşıyorlardı.

Ne zaman ki, 15-16 Haziran olaylarında işçi sınıfının önemli bir toplumsal güç olduğu ortaya çıktı, askeri mantık açısından bu sınıfın “düzen bozucu” eylemlere giriştiği ve askerlerin kendilerince kabul ettikleri “sınırı” aşmış olduğu görüldü, işte ondan sonra ordu mensuplarının görüş ve tavırlarında değişiklik olmaya başladı. Subayların olaylar esnasında henüz bu görüş değişikliğine sahip olduğunu zannetmiyorum.

Daha değişik bir ifadeyle o zamana kadar ordu içinde işçi sorunlarına sempatiyle yaklaşan Kemalist kesimin 15-16 Haziran olaylarından sonra artık bu sınıfın sorunlarına sıcak bakmadığı görüldü. Hatta binbaşı ve daha üst rütbedeki kimi subaylar, bu hareketi bir “ayaklanma” olarak değerlendirip DİSK’e ve eylemlere katılanlara karşı daha sert önlemlerin alınmasını savunmaya başladılar.

Binbaşı ve daha üst rütbedeki subaylar, bilirkişi göreviyle, işgal edilen ve olayların meydana geldiği fabrikalara gittiler, orada işverenlerin de yönlendirmesiyle “fabrikadaki makinelerin, araç ve gerecin tahrip edildiği” yönünde raporlar hazırladılar. Bu durum ve raporlar, birçok ordu mensubunu etkiledi, işçi kesimine karşı olumsuz bir görüşe sevk etti. Ben ve benim gibi sosyalist kimliği ağır basan subaylar ise, böyle düşünmüyorduk. Aksine işçi sınıfına olan sempatimiz daha da artıyordu.

Öte yandan ordunun üst kademesi, yani zamanın Genelkurmay Başkanı Orgeneral Memduh Tağmaç ise, 15-16 Haziran olayları sonrasında “Sosyal uyanış, ekonomik gelişmeyi aştı” diyerek 12 Mart darbesine giden sürecin ilk işaretini veriyordu.

DM: Sizin mizaha yatkın olduğunuz bilinir. Bu konuyu şu soruyla kapatmak istiyoruz. DİSK yöneticileri 15-16 Haziran'dan önceki hafta çeşitli devlet yöneticileriyle görüşmeler yapmak amacıyla Ankara'ya gidiyor. Bu merciler arasında, o dönemde ülkenin yönetiminde önemli bir rol oynayan Milli Güvenlik Kurulu'nun Genel Sekteterliği de var. Genel Sekreter'in ofisi görüşmeyi reddediyor. Gerekçesi de DİSK'in bütünüyle ortadan kaldırılmasına yol açacak 1317 sayılı yasanın Milli Güvenlik Kurulu'nun ilgi alanına girmemesi. Bu açıklama ile sizin birliğinizin ordugâh düzenine geçmesi arasındaki çelişki için ne dersiniz?

AÖ: “Ordugâh düzeni” kavramını yukarıda anlatmaya çalışmıştım. TSK'nın o dönem, işçi sorunlarına aktif bir biçimde “müdahil olmadığı” anlaşılıyor. Bu çerçevede “ordugâh düzeni” kavramı da, çok farklı bir düzeyde olduğu için bir “çelişki” gibi gözüküyor. Çünkü kavram olarak birbirlerini içermiyorlar, bir irtibatları yok.

DM: 15-16 Haziran deneyiminiz hakkındaki sorularımıza 15 Haziran Haymak olayıyla başlayalım. O dönemde başbakan olan ve 1317 sayılı yasanın baş faili olan Süleyman Demirel'in kardeşlerinden birinin bu fabrikanın ortaklarından olmasının 15 Haziran günü fabrikanın daha erken saatlerden itibaren jandarma tarafından kuşatılarak korumaya alınmasında etkili olduğu genel olarak bu konuyu tartışan insanların üzerinde hemfikir olduğu bir olay. Siz çeşitli açıklamalarınızda Haymak'ta kendi yaşadığınız deneyimi anlatıyorsunuz. Siz Kara Kuvvetleri'nden bir takım komutanı olarak Haymak'a gönderildiğinizde fabrika içinde (üretim araçlarına katienen değmeyen) bir kavga ve tahribat başlamış. İşçiler grev kırıcılarla birbirlerine girmişler. Ancak sizden önce de jandarma çağırılmış oraya. 15-16 Haziran ertesinde kurulan Sıkıyönetim Mahkemesi'nde Anadolu yakası olaylarına ilişkin açılan davanın iddianamesi, fabrika müdürünün sabahtan Kartal Jandarma Birlik Komutanı'na giderek koruma istediğini, iddianamenin ifadesiyle “Jandarma Birlik Komutanı Baş Çavuş Mehmet Ay” yönetiminde bir miktar jandarma eriyle fabrika önünde barikat kurulduğunu belirtiyor. Bu birlik Arçelik, Otosan ve başka fabrikalardan gelen çok kalabalık işçi topluluğu ile başa çı-

kamadığı için siz bir piyade birliğiyle Haymak'a 14 kariyer (zırhlı personel taşıyıcı) ile gönderiliyorsunuz. İlk soru şu: Sizin birliğin Haymak'a gitmesi tam anlamıyla olağanüstü bir durumun ürünü. Ama Başçavuşun daha hiç bir olay yaşanmadan emrindeki erleri fabrikayı korumak için seferber etmesi, patronlar sınıfının yerel jandarma görevlileriyle özel ilişkiler kurduğunun bir işareti değil mi?

AÖ: Patronlar, yerel jandarma görevlileriyle özel ilişkiler içinde olabilirler. O konuda bir bilgim yok. Yoğun bir işçi kitlesi olduğu için bizim birliğin de oraya intikal etmesi emredilmişti. Hatta sadece bizim birlik değil, yine bizim Zırhlı Tugay'a bağlı diğer piyade taburundan da oraya bir birlik sevk edilmişti. O birlik de, fabrikanın diğer tarafında bir tertibat almıştı.

DM: İkinci sorumuz ise şu: Çeşitli anlatımlarınızda Haymak'a giderken “Ordu işçi ele ele!” diye alkışlandığınızı, ama bir kez fabrikanın etrafını çevirdiğinizde gerilimin yükseldiğini, hatta genç bir işçinin kariyerin üzerine sıçrayarak bağırnı açtığını, “Vuracaksın vur beni!” diye haykırdığını anlatıyorsunuz. (Siz onu yatıştırma yolunu seçmişsiniz.) Sizce 15-16 Haziran işçi sınıfının en azından mücadelecisi, öncü kesiminin orduya karşı tavrının değişmesinde bir rol oynamış mıdır?

AÖ: Kuşkusuz işçi sınıfının öncü kadroları, bu olaylar sonucunda güvenlik güçlerini ve bu bağlamda orduyu da tanıma imkânı buldular. 16 Haziran akşamı sıkıyönetimin ilan edilmesi, daha sonra DİSK yöneticilerinin ve öncü kadroların tutuklanması, bu yöndeki bilinçlenme sürecini hızlandırdı.

Keza işçi sınıfının öncü unsurları ve giderek işçi kesiminin önemli bir kesimi, siyasal iktidarı da tanıma imkânına kavuştu. O zamana kadar seçimlerde Adalet Partisi'ne (AP) oy veren işçiler, bu olay sonrasında giderek görüşlerini değiştirmeye başladılar. Sonuçta işçiler, oy verdikleri partiye karşı bir sınıf tavrını da ortaya koymuş oldular.

Siyasal bilinç değişikliği, 15-16 Haziran olaylarından sonraki yapılan seçimlerde görüldü. AP, 1973 seçimlerinde ikinci parti oldu, kuşkusuz bu siyasal görüş değişikliğinde 12 Mart 1971 muhtırasının da önemli rolü olmuştur. 12 Mart sürecin-

de sendikal ve sosyal hakların kısıtlanması, işçilerin hem orduya, hem de sermaye yanlısı siyasi partilere dönük görüşlerinde değişikliğe yol açmıştır, denebilir.

DM: İkinci gün, yani 16 Haziran deneyiminiz, deyim yerindeyse milli pi-yango büyük ikramiye! Elbette İstanbul'un tamamında ve İzmit'te, hatta başka bazı şehirlerde de olaylar yaşanıyor. Ama Anadolu yakası en büyük olayların yaşandığı bölge. En büyük çatışmalar ise tam da sizin görevlendirildiğiniz noktada, Fenerbahçe Stadı'nın yakınında, Yoğurtçu Parkı'nın hemen öncesinde Kurbağalıdere'nin üzerinde sizin kariyerlerinizi yerleştirdiğiniz köprüde, geçiyor. Beş ölüm var 15-16 Haziran olaylarında, en azından dördü polisin işçilere karşı silah kullanması dolayısıyla tam orada. Siz ise 22 yaşında bir subaysınız ve toplumsal olaylara ilişkin hiç deneyiminiz yok. Takım komutanlığını da tam bir gün önce devralmışsınız! Sonradan işin bu yönü konusunda ne hissettiniz?

AÖ: Bölüğü devir teslim alıyordum. Tabii benim için çok müthiş bir olay. İşçiler bir tarafta, askerler benim yanımda. Gönlüm ve düşüncem işçilerden yana, öbür taraftan askeri birliğin komutanıyım, onların emniyetinden ve yaptıklarından da sorumluyum. Üst komutanların müdahale emirleri var. Üstelik 22 yaşında, her yönden acemilik içinde bir durum. İşin doğrusu çok tedirgin oldum, elimden geldiğince bir çatışma ve olay çıkmadan bu işi atlatmayı düşünmüştüm.

İşçilerin ölümü ile sonuçlanan olaylar, bizim oraya intikalimizden önce gerçekleşmiş. Zaten bizim birliği de takviye için göndermişlerdi. Bağdat Caddesi istikametinden gelen daha büyük bir işçi grubunun engellenmesi amaçlanıyordu.

Olaylar sonrasında, daha doğrusu işçilerin bizim barikatı aşmasından sonraki süreçte ne askerden ne işçiler açısından ciddi bir yaralanma, vaka olmaması nedeniyle içim biraz rahatlamıştı. Tabii 16 Haziran akşamı sıkıyönetim de ilan edilince bizim birlik Fenerbahçe Orduevi'ni korumakla görevlendirilmişti.

DM: Anlatımlarınızdan biliyoruz ki, işçiler Bağdat Caddesi'nden yürüyüp Kurbağalıdere'ye ulaştıktan sonra bir aşamada Birinci Ordu Kurmay Başkanı General Vahit Güneri size emir subayı aracılığıyla silahlara manevra kurşunu yükleme emri göndermiş. Siz de yatıştırıcı gerekçelerle (silahlar bir patlamaya başlarsa işçi bunun manevra kurşunu olduğunu anlamaz ve işler çığrından çıkabilir diyerek) bunu yapmamışsınız. Siz bu olaydan sadece bir buçuk yıl sonra gerçekleşen Mahir Çayan ve arkadaşlarının Maltepe Cezaevi'nden kaçışı olayına yardımcı olduğunuz iddiasıyla yargılanmış birisiniz. Herhalde bu devrimci düşünceleriniz bir gecede oluşmadı. Bize 15-16 Haziran'da verdiğiniz bu kararda daha önce yaşadığınız ideolojik değişim sürecinin etkisi nedir, anlatır mısınız?

AÖ: Kuleli Askeri Lisesi'nde ve Kara Harp Okulu'nda "vatansever, yurduna, milletine bağlı, aynı zamanda bağımsızlıkçı, anti-empyalist" düşüncelerle yetiştirildik, bu bağlamda Kemalist bir ideolojik eğitimden geçirildik, denebilir. Kuşkusuz "vatani koruma ve kollama" misyonu ağırlıklıydı, ordunun toplumda böyle

önemli bir görevi olduğu duygusuyla eğitilmiştik.

1967 yılında Harp Okulu'ndan mezun olurken bu tarz bir Kemalist ideolojiyi benimseyen bir kişiydim. Türkiye'de ve dünyadaki 1968 öğrenci olayları, 1969 Kanlı Pazar olayı, 69 deniz subayı bildirisi gibi olaylar da beni etkiledi.

Benden bir yaş küçük kardeşim Olcay Özsever, daha önce Marksist düşünceyle tanışmış ve sosyalist olmuştu. Onun da etkisiyle ve askeri kesimdeki diğer devrimci subaylarla ilişkimiz sonucunda ve de son tahlilde sol yayınları da okuyarak 1969 yazında sosyalist düşünceyi benimsediğimi hatırlıyorum. 1970 Haziran'ına gelirken ideolojik anlamda bu düşünceler içindeydim...

DM: Bir söyleşide alçakgönüllü bir tutumla “Benim yerime başkası da olsaydı, başka subaylar da olsaydı üç aşağı beş yukarı aynı şekilde davranırlardı. O zaman askerlerde de işçi sınıfına karşı bir sempati var, öğrenci hareketine de var” diyorsunuz. Bundan o döneme özgü bir eğilimi kast ettiğinizi anlıyoruz ve bunun da 15-16 Haziran'ı bir bütün olarak anlamakta önemli bir ek unsur olduğunu kabul ediyoruz. Ancak size emir subayı aracılığıyla manevra kurşunu emrini yollayan da bir “asker”. Başka tanıklıklar da o iki gün boyunca birçok vakada “süngü tak!” emrinin verildiğini söylüyor. 15-16 Haziran'ın ardından gelen Selimiye deneyimi, sonra 12 Mart ve 12 Eylül, durumun sadece bazı subaylar için böyle olduğunu göstermiyor mu?

AÖ: Yukarıda da söz ettiğim gibi genç subayların önemli bir bölümü, Kemalist bir anlayışla mevcut AP iktidarının “yanlış yolda” olduğu düşüncesini benimseyerek öğrenci olaylarına, işçi eylemlerine sempatiyle bakıyordu. Nitekim 15-16 Haziran olaylarının büyük bir bölümünde askeri birlik komutanlarının polislin tutumu yanında daha “yatıştırıcı” bir tavır içinde olduğu görülüyor.

Kuşkusuz çeşitli yerlerde süngü takma olayı var. Örneğin Haymak fabrikası önüne gelen diğer piyade birliği komutanının işçilerin fabrikaya girmesini önlemek için “süngü tak” emrini verdiği bilgisini edinmiştim. Ancak işçilere yönelik bir yaralama olmadığı gibi uzlaşma sonucu bir kısım temsilci de fabrikaya girebilmişti.

Öte yandan daha üst komutanlar, örneğin 1. Ordu Kurmay Başkanı General Vahit Güneri gibi subaylar daha farklı bir bakış açısına sahiptiler. Olaylar, onların gözünde “işçilerin fabrikaları ve neredeyse şehri işgal ettiği” şeklinde algılanıyordu. Hükümetle de ilişkileri açısından böyle bir tavır içindeydiler, diye düşünüyorum.

Tüm bunlara rağmen, üst düzey komutanlar bile “hakiki mermi” değil, korkutmak için “manevra mermisi” kullanma talimatı vermişlerdi. Sonuçta olayların yatışmasını, büyümemesini, ancak ordunun “düzeni koruma” görevinin bilincinde olarak işçi kesiminden sorumlu olanların da gereken cezaya çarptırılması saikiyle

hareket ettiği izlenimini taşıyorum.

Zaten daha önceki sorularda belirttiğim gibi 15-16 Haziran olaylarından sonra ordunun özellikle üst kademesinin düşünce ve davranışı tamamen değişmiş ve işçi sınıfının “hizaya getirilmesi” anlayışı egemen olmuştur, denebilir.

DM: İşçilerin orduya, subayların da işçilere karşılıklı tutumlarının, üzerinde daha çok durulabilecek birçok boyutu var. Ama birini sormadan edemeyeceğiz: Sıkıyönetim savcısından olayları yaşayan işçilere birtakım insanlar, işçilerin yer yer askerlerin silahlarını üzerlerinden aldığını ileri sürüyorlar. Sizin bu konuda meslektaşlarınızdan aldığınız bilgiler oldu mu?

AÖ: Böyle bir bilgin yok.

DM: Sizin kendi deneyiminize dönelim. Emir subayı sizin komutanın emrini yerine getirmediğini biliyordu. Olaylardan sonra görevli subayların ifadesinin alındığını da siz kendiniz bir yazınızda belirtiyorsunuz. Bir yıl sonra Tatvan’a tayininiz çıkıyor. Bu bir cezalandırma mı idi sizce? Öyle ise ordunun kendi işleyiş mantığı açısından biraz riskli bir cezalandırma değil mi?

AÖ: Üst komutanlığın “manevra mermisi kullanılması” yönündeki talimatını, bir şekilde oyalayarak geçiştirmeye çalıştım. O kaotik durum içerisinde manevra mermilerinin hangi kariyerde olduğunu araştırma gayreti içinde emir subayını oyalayıp vakit geçirme düşüncesindeydim. Bu süreç içindeki heyecanlı ortam, arama faaliyeti, işçilerin yaklaşması gibi faktörler nedeniyle benim durumum “emri yerine getirmeme” şeklinde algılanmadı diye düşünüyorum.

İşçilerin bulunduğu Fenerbahçe Stadı ile aramızdaki mesafe 100 metreden azdı. Bir süre sonra da işçiler, kol kola girmiş askerlerden oluşan barikatı aştılar. İfade ettiğim gibi görünürde bir “emre itaatsizlik” yoktu. Olayların gelişimi içinde bir süreç söz konusuydu.

Nitekim daha sonra 15-16 Haziran olaylarında görev alan subayların ifadeleri alındı, bizlerin izlenimlerini istediler. Bizler de yaşadıklarımızı yazılı olarak ifade ettik. Bir yıl sonra Tatvan’a tayin olmam konusunun bir “cezalandırma” olduğunu zannetmiyorum. Zırlı Tugay’daki üç yıllık bir süre sonunda normal bir tayin olmuş olabilir. Bilmiyorum belki de bir ihmal meselesi sicilime işlenmiş midir, bilgi sahibi değilim.

Esas itibarıyla 12 Mart 1971 muhtırasının akabinde bizlerin birliği terk etmemesi emredilmişti. Ben ise, o gün, ya da ertesi gün 2. Zırlı Tugay’dan izinsiz olarak ayrıldım ve o günün akşamı sol düşünceye sahip asker arkadaşlarımızla bir durum değerlendirmesi yapmıştık. Bu durumun, yani 12 Mart’ta izinsiz olarak kışladan ayrıldığıma dair bir notun sicilime işlendiğini Tatvan’a tayin olduktan sonra oradaki üst komutanımdan öğrenmiştim. Tayinimde bu faktör de etkili olmuş olabilir. Ama genelde normal bir tayin olduğu düşüncesindeyim.

DM: Daha sonra Maltepe olayı ve Kara Kuvvetleri Devrimci Subaylar Örgütü kuruculuğu dolayısıyla THKP-C yandaşlığı yüzünden tutuklu olarak

yargılandığınızı, ancak 1974 affıyla cezaevinden çıktığınızı biliyoruz. Bu yargılama sırasında 15-16 Haziran’da bir teğmen olarak verdiğiniz bu olağanüstü karar hiç karşınıza çıkarıldı mı?

AÖ: MİT’teki, daha doğrusu Ziverbey Köşkü’ndeki ifadem sırasında, “nasıl sosyalist olduğum ve işçilere yönelik sempatiimin nereden kaynakladığı yönündeki soruya” verdiğim yanıtta, 15-16 Haziran olaylarının beni fazlasıyla etkilediğini söylemiştim. 15-16 Haziran’la ilgili görüşlerim ifademe geçirilmişti.

DM: Bu söyleşiye “barikatların iki yanında da bulundunuz” diyerek başladık. Şunu ekleyerek bitirelim: Her iki tarafta da ezilen ve sömürülen sınıfa destek oldunuz. İşçi sınıfı uğruna bir yaşam yaşadınız. Sizi tebrik ederiz, bizimle deneyimlerinizi, bilgilerinizi ve düşüncelerinizi paylaştığınız için teşekkür ederiz.

AÖ: Ben de çok teşekkür ederim. Sorular, son derece anlamlı ve sorgulayıcıydı. Uzun yıllar gazetecilik yapmış bir kişi olarak bu söyleşinin sorularını çok değerli bulduğumu ifade etmek isterim. Değerli arkadaşım Sungur Savran’ın şahsında tüm *Devrimci Marksizm* Dergisi’nin emekçilerini kutluyorum, başarılar diliyorum...